

Сучасний освітній менеджмент: економічні, організаційні та психологічні засоби реалізації в Україні, Європі та світі

Олена Вікторівна Сервачак, кандидат псих. наук, доцент кафедри історії та права ДВНЗ «ДонНТУ»;

ГФ ДВНЗ «ДонНТУ», м.Покровськ, Донецька обл., Україна
тел. 0505315084, e-mail: lena_servachak@mail.ru

Ірина Ігорівна Коваленко, студентка ДВНЗ «ДонНТУ»;
тел. 0958214716, e-mail: irina201517@yandex.ru

**ОНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ ЯК
ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ**

Стаття присвячена проблемі професійної орієнтації молодих людей в Україні. Авторами проведено дослідження окремих теоретичних розробок проблеми профорієнтаційного вибору, проведено емпіричне дослідження рівня розвитку параметрів готовності школярів і студентів до здійснення професійного вибору. Результати дослідження свідчать, що професійна допомога молоді потребує оновлення підходів до її організації, форм і методів. Завдання профорієнтаційної роботи повинні стати невід'ємним складником навчально-виховного процесу загальноосвітніх закладів та інших державних та приватних організацій. Застосування досвіду інших країн позитивно вплине на ефективність профорієнтаційної роботи, а в подальшому на рівень кваліфікації випускників вищих навчальних закладів.

Здійснене теоретичне та емпіричне дослідження відрізняється значним фактичним матеріалом, оригінальним підходом до аналізу та вирішення поставлених завдань, високою інформативністю.

Ключові слова: професійна орієнтація, професійна зрілість, професійна готовність, профорієнтаційна робота.

Статья посвящена проблеме профессиональной ориентации молодых людей в Украине. Авторами проведено исследование отдельных теоретических разработок проблемы профориентационного выбора, проведено эмпирическое исследование уровня развития параметров готовности школьников и студентов к осуществлению профессионального выбора. Результаты исследования свидетельствуют о том, что профессиональная помощь молодежи требует обновления подходов к ее организации, форм и методов. Задачи профориентационной работы должны стать неотъемлемой частью учебно-воспитательного процесса общеобразовательных учреждений и других государственных и частных организаций. Применение опыта других стран положительно повлияет на эффективность профориентационной работы, а в дальнейшем на уровень квалификации выпускников высших учебных заведений.

Данное теоретическое и эмпирическое исследование отличается значительным фактическим материалом, оригинальным подходом к анализу и решению поставленных задач, высокой информативностью.

Ключевые слова: *профессиональная ориентация, профессиональная зрелость, профессиональная готовность, профориентационная работа.*

The article is devoted to the problem of guidance to the choice of careers for young people in Ukraine. The authors have done serious work on the study of the theoretical developments of the problem of career choice. Also, the writers have conducted an empirical study of the level of development of the parameters of professional readiness of students to the implementation of career guidance. It is obvious that the approach to youth career guidance needs to be updated in terms of its organization, structure, forms and methods.

Objectives of career guidance should be an integral part of the educational process of educational institutions and other public and private organizations. The

application of the experience of other countries will have a positive impact on the effectiveness of career guidance, and further on the level of qualification of graduates of higher educational institutions.

This theoretical and empirical study is characterized by original approach to the analysis and solution of problems, high information content and considerable actual material.

Key words: *career guidance, professional maturity, professional readiness.*

Актуальність теми. Сучасне суспільство характеризується стрімкими та безперервними змінами всіх сфер життя, невизначеністю результатів цих перетворень. Це, зі свого боку, суттєво ускладнює життєве планування кожної окремої людини, особливо гострими стають питання особистісного та професійного самовизначення молодшої людини. Професія – це свідомий вибір русла діяльності, де кожен має докласти чи не найбільше своїх сил та старань. Проблема підготовки молодшої людини до професійного самовизначення набуває особливої актуальності у світі потенційно безмежних можливостей, безлічі різноманітних професій, і, водночас, економічної та соціальної нестабільності держави.

На законодавчому рівні в Україні гарантовано право вільно обирати професію, а також гарантовано безплатне сприяння державними службами зайнятості у підборі підходящої роботи і працевлаштуванні відповідно до покликання, здібностей, професійної підготовки, освіти, з урахуванням суспільних потреб [1].

Однак молоді люди продовжують здійснювати неадекватний до потреб ринку професійний вибір, що підтверджують факти: за даними Держстату, рівень безробіття серед української молоді стабільно вище, ніж в інших вікових групах: 15,7-23,1%. Крім того, 52% взагалі працюють не за фахом, бо

вже маючи диплом починають усвідомлювати помилковість обраного фаху, його не відповідність своїм інтересам, здібностям, темперальним характеристикам тощо. Молодіжне безробіття і невідповідність кваліфікації виконуваної роботи – найбільш очевидні проблеми, які викликані цілою низкою економічних, соціальних причин, серед яких, і відсутність цілеспрямованої та ефективної профорієнтаційної роботи з молоддю. До того ж молодіжне безробіття призводить до більш високих державних витрат через виплати допомоги, недоотриманих податкових платежів у бюджет держави. Непрацевлаштована молодь схильна до довгострокового безробіття, частіше має проблеми зі здоров'ям та скоює правопорушення. Усі ці проблеми прямо чи опосередковано впливають на економічну та соціальну ситуацію в Україні загалом [2].

Зважена позиція юнаків і дівчат в процесі вибору професії формує мотивацію суб'єкта освітнього процесу, позитивно впливає на якість освіти. В свою чергу, помилковий вибір створює проблемну ситуацію в навчальному процесі із-за небажання студентів докладати максимально можливих зусиль у засвоєнні знань, які не становлять вже для них особливої цінності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Положення загальної концепції готовності до професійної діяльності розглядали М.І. Дяченко, К.К. Платонов, С.Л. Рубінштейн, загальнотеоретичні положення психології з профорієнтаційної роботи в закладі освіти досліджували Н.А. Побірченко, С.М. Чистякова, психолого-педагогічні та соціальні розробки проблеми професійного вибору належать Є.О. Клімову, В.А. Федоришину, Л. Голомштоку, Е.М. Павлютенкову [3].

Проблема вибору професії в різних її ракурсах привертає увагу й українських дослідників. Можна зазначити теоретичні розробки в площині педагогіки та психології (Ж. Вірна, О. Вітковська, Г. Костюк, В. Лісовський,

В. Моляко, В. Моргун, Л. Сохань, Б. Федорішин, Г. Чередниченко, С. Чистяков, І. Чорна та ін.), соціології (С. Головаха). За останні роки з'явилися дослідження у філософії освіти (В. Андрущенко, В. Аза, А. Джура, В. Кремень, М. Михальченко, Г. Москалик та ін.) [4].

Метою статті є аналіз стану організації профорієнтаційної допомоги сучасній молоді на прикладі Донецької області.

Виклад основного матеріалу. Потреба у грамотній профорієнтаційній роботі серед молоді набуває все більших масштабів. Насамперед, зросла та продовжує зростати кількість як самих професій, так і кількість навчальних закладів і спеціальностей. Світ професій, складний і диференційований, ускладнюється ще більше. Професійні інтереси та наміри молоді часто не збігаються з потребами ринку праці у кваліфікованих кадрах певних спеціальностей. Вимоги до рівня професійної підготовленості кадрів зростають. Одночасно стають вищими й кар'єрні амбіції випускників вищих навчальних закладів, але наявність диплома ще не гарантує їм високий рівень кваліфікації.

Сутність професійної орієнтації саме як суспільної проблеми, проблеми державного та громадського рівня проявляється в необхідності подолання протиріч між об'єктивною потребою ринку праці в кадрах певної кількості й певної спеціальності та суб'єктивними професійними прагненнями молоді. Тобто за призначенням система профорієнтації має впливати на правильний розподіл наявних трудових ресурсів країни, орієнтуючи молодь на конкретні спеціальності, допомагаючи отримати певну кваліфікацію й місце роботи. У ситуації професійного самовизначення старшокласнику важливо спиратися на знання про власну особистість, рівень розвитку здібностей, стан здоров'я, усвідомлювати свої життєві цінності, світоглядні позиції тощо. Отже, підготовка до вибору професії важлива ще й тому, що вона є невід'ємною

частиною всебічного й гармонійного розвитку особистості, слід її розглядати в єдності і взаємодії з моральним, трудовим, інтелектуальним, політичним, естетичним та фізичним удосконаленням особи. Отже, на нашу думку, проблема здійснення молодого людиною професійного вибору існує як на державному, суспільному, так і на індивідуальному рівні, підготовка до цього важливого рішення та підтримка юнаків є важливим завданням як для успішного розвитку кожної людини, так і функціонування суспільства загалом.

Існують різні підходи та погляди на сутність профорієнтаційної підготовки молодого людини. З позиції соціології та економіки «профорієнтація – це сукупність соціально-економічних відносин між суспільством і його членами з питання формування спеціалізованої робочої сили з урахуванням суспільних потреб у ній» (Е.Р. Саруханов, С.В. Сотникова). Педагоги ж визначають профорієнтацію як «...науково-практичну систему підготовки учнів до вільного свідомого вибору професії» (С.Н. Чистякова), або «...цілеспрямовану діяльність, пов'язану з формуванням у підростаючого покоління професійних інтересів і схильностей у відповідності з особистими здібностями, потребами суспільства і придатністю до тієї чи іншої професії (С.Я. Батишев). У психології профорієнтація трактується як психологічний процес, який складається з двох взаємозв'язаних сторін: прийняття оптантом рішення про свій професійний вибір та вплив на психіку оптанта з метою формування в нього професійних намірів (П.А. Шавир). В.Д. Симоненко пояснює подібну різноманітність понятійного апарату тим, що «...профорієнтація є педагогічною за методами, соціальною та психологічною за змістом, за результатами економічною й державною за організацією роботи» [5, с.56-57].

Видатний американський психолог Дональд Сьюпер, автор теорії

професіонального розвитку, досліджував коло питань профорієнтації, розробив ступеневу модель професійного розвитку людини та визначив чинники, які впливають на вибір професії. За результатами досліджень Д. Сьюпер прийшов до висновку, що професійна зрілість є основою успішного для подальшої реалізації професійного визначення й має низку основних характеристик. Таких, як зацікавленість у тому, щоби зробити вибір професії, використовуючи всі ресурси та наявну інформацію та прагнення до отримання нової, планування бажаного місця роботи, перманентність професійних уподобань протягом тривалого часу, зрілість інтересів, незалежність від інших людей і обставин під час вибору професії, реалізм професійних позицій, відповідність цінностей обраної роботи інтересам людини [6, с.11-12].

Аналіз літератури дозволяє говорити про наявність споріднених за змістом до терміну професійна зрілість понять. Так, П.С. Лернер, провідний науковий співробітник Центру професійної орієнтації та соціального самовизначення школярів Інституту змісту й методів навчання Російської академії освіти, називає профорієнтаційно значущу компетентність – результат освіти, що виражається в адекватності підлітка ситуації спільного з педагогами, зовнішніми експертами, спеціалістами-профорієнтологами та батьками проектування освітньо-професійного маршруту. Результатом педагогічної підтримки професійного самовизначення школярів є сформованість профорієнтаційно значущої компетентності та здатність виступати в якості суб'єкта освітньо-професійного вибору, що виражається в готовності підлітка (за М.Ф. Родичевим): відчувати потребу в самостійному виборі, освітньої та професійної самоідентифікації, у конструюванні версій продовження освіти та професійного самопросування; ставити й коригувати відповідні їм цілі, запитувати необхідну допомогу фахівців [7].

На основі аналізу літератури та емпіричних досліджень, Чернявська А.П., кандидат психологічних наук, виділила п'ять основних параметрів професійної готовності. Перший – це автономність, адже юнак буде задоволений своїм професійним рішенням (вибір або зміна професії, місце навчання, місце роботи тощо) тільки в тому випадку, якщо він буде сприймати це рішення як своє власне, а не нав'язане ззовні. Наступним параметром зазначається інформованість про світ професій та вміння співвіднести інформацію зі своїми особливостями. Для того, щоби вірно обрати професію, людина має володіти великим обсягом інформації двох рівнів: як про світ професій загалом, і про окремі професії чи групи професій, так і про власні здібності, інтереси, темпоральні характеристики тощо. У низці досліджень, описаних Д. Брауном і Л. Бруксом, також доведено, що для прийняття адекватного рішення оптант повинен володіти комплексною інформацією, тобто в нашому випадку – інформацією обох рівнів та отриманої з різних джерел.

Наступними параметрами зазначено вміння приймати рішення та планувати своє професійне життя. Й останній чинник – це емоційне відношення. Період прийняття рішень, як і професійний шлях, завжди пов'язаний з емоціями. Вони можуть проявлятися в емоційному ставленні до різних професій та професійних груп і в емоційному відношенні до планування, до прийняття професійних рішень, до відповідальності за рішення та планування. Емоційний компонент у формуванні професійних уподобань проявляється в позитивному або негативному емоційному настрої, життєвому оптимізмі чи песимізмі, рівні емоційної врівноваженості та вмінні витримувати невдачі [6].

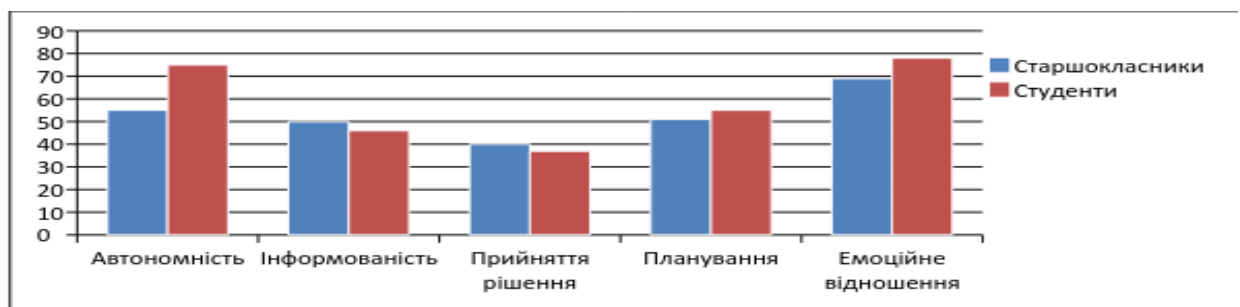
На думку авторів, дослідження професійної готовності як старшокласників, майбутніх студентів, так і молодих людей, що вже зробили

свій професійний вибір та навчаються у вищих навчальних закладах, може надати інформацію про стан профорієнтаційної роботи серед української молоді.

Для визначення рівня готовності школярів та студентів Покровська здійснювати адекватний професійний вибір автори використали діагностичну методику «Професійна готовність» А.П. Чернявської, яка являє собою опитувальник, що складається з 99 питань, розділених за п'ятьма шкалами: автономність, інформованість, орієнтація в часі, прийняття рішення, емоційне ставлення. Усі питання пройшли перевірку на труднощі й дискримінативність та відповідають критеріям відбору завдань методики. Критеріальна валідність визначалася методом експертних оцінок, порівнянням результатів груп юнаків і дівчат та за результатами факторного аналізу.

Для проведення емпіричного дослідження було залучено школярів Родинської ЗОШ №35 (51 респондент) та студентів другого курсу ДВНЗ «ДонНТУ» (55 респондентів), віком 16-19 років. Отримані результати можна звести до наступних положень (мал.1).

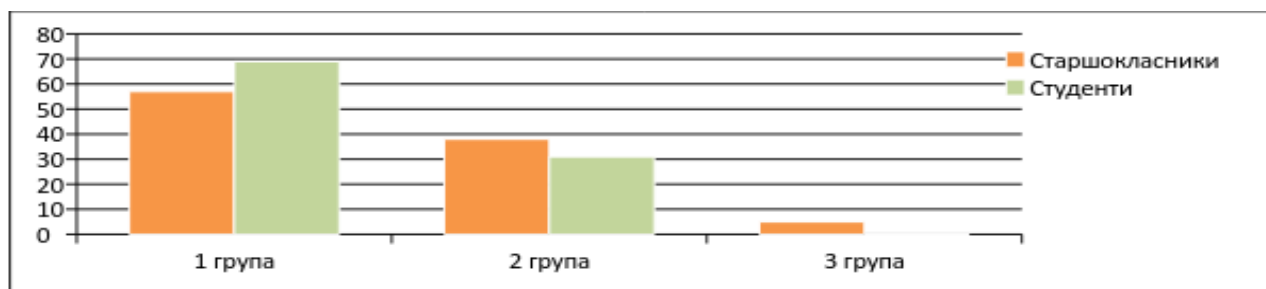

Мал.1. Результати дослідження за методикою «Професійна готовність» Чернявської А.П.

Перший параметр, автономність, має середній показник серед школярів (55%) та вище середнього – у студентів (75%), що говорить про позитивні тенденції зростання рівня самостійності протягом навчання. Щодо показника інформованості, ситуація трохи гірша: 50% серед старшокласників та 46%

серед студентів. Показники таких параметрів, як вміння приймати рішення та планувати своє професійне життя, при низькому рівні автономності та інформованості логічно не можуть бути набагато вищими. Прийняття рішення дається обом групам опитуваних найскладніше – 40% та 37%. Планування має середній показник серед обох груп із різницею в декілька відсотків (51% і 55%). Та емоційне відношення має досить високі показники – 69% серед старшокласників та 78% серед студентів. У процесі дослідження з'ясувалося, що можна виділити три групи учнів та студентів залежно від їхнього емоційного ставлення до ситуації професійного вибору:

- 1) емоційно піднесене ставлення до обрання професії, до свого власного майбутнього, переважають емоції захопленості, радості, зацікавленості;
- 2) невизначене емоційне ставлення до своєї майбутньої професії;
- 3) ще не обрали професію або роблять вибір між декількома професіями, переважають емоції тривоги, страху, присутні сумніви. Лише 5% опитаних учнів можна віднести до цієї групи, у той час, як у студентів цей показник – 0% (мал.2).

Мал.2 Групи респондентів за емоційним ставленням до ситуації вибору майбутньої професії.

Тобто, щодо цього параметра можна говорити про найбільш позитивну ситуацію. Старшокласники та студенти не сприймають ситуацію вибору професії, що стоїть перед ними, у негативному руслі, вони розуміють необхідність вибору, виявляють готовність проявляти активність.

Результати дослідження свідчать про певну динаміку змін показників параметрів професійної зрілості протягом навчання у вищому навчальному закладі. Абсолютно природним є зростання показника автономності серед студентів. Це, скоріш за все, пов'язано з переїздом до нового місця проживання, появою нових обов'язків та загалом зі зміною життєвих обставин. Інші показники не дуже різняться: інформованість і вміння приймати рішення та планувати своє професійне життя знаходяться на середньому та низькому рівні. Закономірним є знаходження показників інформованості та планування на приблизно однаковому рівні, оскільки останній логічно впливає з першого: планування професійного життя – це безперервний процес, що включає в себе певну кількість етапів, першим із яких зазначається збір та обробка різноманітної інформації.

Отже, на емоційному рівні юнаки досить позитивно сприймають ситуацію вибору, але інформованість недостатня, низький розвиток вміння приймати рішення і планувати життя. Адекватна віку невисока автономність красномовно свідчить про необхідність активної допомоги молодим людям із боку батьків, педагогів, спеціалістів різних галузей та цілеспрямованої різнопланової профорієнтаційної роботи.

З метою дослідження актуальності та суспільної значущості проблем професійного самовизначення молоді, було проведено опитування за авторською анкетой в мережі інтернет, яке відбувалося з 20.11.2016р. по 27.11.2016р., участь у якому прийняло 264 жителі Покровська. Опитування проводилося для того, щоби визначити ставлення українців до сучасної ситуації організації профорієнтаційної роботи. Було отримано наступні результати: 88,2% схильні вважати профорієнтацію важливим інструментом формування професійного вибору, 81,9% опитуваних зазначають той факт, що профорієнтаційних робіт із молоддю проводиться недостатньо, ефективність

таких заходів низька, відчувається потреба в зміні ситуації (89,3%). Можливо, у великих містах України в процес допомоги молоді в здійсненні свого професійного визначення включено більше організацій та спеціалістів, але опитані за методикою А.П.Чернявської студенти проживають у різних містах, отже, можемо припустити, що в масштабах держави ситуація схожа й результати опитування інтернет-користувачів підтверджують вищезазначену позицію щодо необхідності коригування та реформування організації профорієнтаційної роботи з молоддю.

Ускладнення сучасної соціально-економічної ситуації, постійні зміни на ринку праці, свобода в здійсненні життєвого й кар'єрного вибору вимагають підвищення готовності молоді до самостійної й усвідомленої позиції в питаннях професійного визначення. Пошуки ефективної моделі профорієнтації, яка б ефективно підтримувала та допомагала молоді під час професійного самовизначення, трудової соціалізації, одночасно позитивно впливала на перспективи економічного розвитку держави, повинні стати предметом подальших теоретичних досліджень та практичних розробок. Цінним в цьому напрямі може стати попередній досвід України та інших країн.

В Україні професійна орієнтація до 1991 року була орієнтована на відтворення робочої сили для планової екстенсивної економіки. Такої системи, що охоплювала б усі рівні допрофесійної і професійної підготовки людини створено не було [8]. Ситуація не змінилась і з переходом економіки незалежної України до ринкових відносин. У нашій країні профорієнтаційних центрів, які пропонують профорієнтаційну підтримку та допомогу існує не багато, та більшість із них працює на приватній основі. Державних же установ такого типу немає. Людина, яка бажає отримати профорієнтаційну консультацію, може звернутися до центрів зайнятості населення, які є у всіх

великих містах або районних центрах. Але найчастіше, саме випускники навчальних закладів різних рівнів акредитації вимушені звернутися по допомогу до центрів зайнятості задля зміни кваліфікації (або спеціальності). І причиною цього є той факт, що підготовка фахівців вищої кваліфікації здійснюється без урахування потреб економіки країни та ринку праці, і значна частина випускників навчальних закладів не може знайти роботу, або прагне її змінити, бо вже на реальному робочому місці розуміє невідповідність вимогам професії, власним бажанням та інтересам тощо. Іноді центри зайнятості проводять різні профорієнтаційні заходи в навчальних закладах, але вони носять не системний характер, часто не співвідносяться з віковими запитами та особливостями школярів.

Що ж щодо самих закладів, згідно з концепцією державної системи професійної орієнтації, прийнятою в Україні у 2008 році, за профорієнтацію дітей і молоді відповідає Міністерство освіти і науки. З 2008 року воно розробило й затвердило кілька вибіркокових курсів для 8-11 класів. Їхній запуск – крок уперед, але поки їхній вплив на кар'єрну грамотність українських школярів досить обмежено, бо вони не входять в основну частину шкільної програми, тому в реальності мало в яких школах викладаються. Як правило, має місце, лише несистематичні лекції класного керівника, завуча або шкільного психолога [2]. На жаль, зміст загальної середньої освіти інформаційно не обслуговує самовизначення школярів, надаючи їм можливість методом проб і помилок, часто на емоційному рівні приймати ситуаційні рішення. З викладання шкільних предметів не формуються уявлення (образи, іміджі) про професійну діяльність конкретних фахівців [7].

Як відомо, у 2005 році Україна приєдналася до Болонського процесу – процесу створення єдиного європейського простору вищої освіти, основними цілями в якому зазначається: впровадження зрозумілої і стандартизованої

системи освітніх ступенів, розділення вищої освіти на два етапи – доступеневу (undergraduate) і післяступеневу (graduate), запровадження єдиної системи обліку трудомісткості навчальних програм (кредитна система), підвищення якості та престижності у світі європейської вищої освіти, досягнення більшої сумісності та порівнянності національних систем вищої освіти. Й оскільки Україна є учасником Болонського процесу, доцільним є аналіз досвіду організації профорієнтаційної допомоги в інших країнах-учасниках, які характеризуються розвинутою ринковою економікою, і де профорієнтація має багатоступінчасту модель, не обмежується рамками навчальних закладів.

Загальним для всіх розвинених країн є те, що різні інститути системи освіти разом із мережею державних і приватних служб зайнятості (агентств і бюро з працевлаштування) складають головні елементи організаційної структури профорієнтації молоді.

У Франції професійна орієнтація характеризується жорстким законодавчим регулюванням. Вона здійснюється через процедуру проведення в кожному навчальному закладі співбесіди представників даного навчального закладу з батьками та учнями. Французькі вчені вважають найважливішою особливістю профорієнтації педагогічну спрямованість, яка забезпечує здатність робити вибір, включно з вмінням враховувати об'єктивні та суб'єктивні чинники, що впливають на нього. Лише такий вибір може забезпечити молодим людям самостійність в економічному, соціальному та особистому житті. Іншою важливою рисою концепції профорієнтації у Франції є інформаційна спрямованість. Значна увага приділяється вивченню впливу на вибір професії отриманої інформації й суб'єктивно-особистісних особливостей її сприйняття.

Завдання профорієнтації у Великобританії – допомогти учням не тільки

обрати професію, але й навчити їх оцінювати себе в контексті вимог ринку праці. У країні приділяють велику увагу підвищенню самостійності учнів під час вибору професії. Особливістю є проведення консультацій, використання психологічних тренінгів. Велике значення надається придбанням учнями практичного досвіду в тій чи іншій професії. Акцент робиться на активних формах і методах навчання, з цією метою вводяться імітаційні програми, трудова практика. Вони розроблені з урахуванням специфіки британського ринку праці та відтворюють різні соціальні та трудові ситуації: планування трудового дня, вироблення власного стилю трудової діяльності, поведінка в ситуації втрати роботи, визначення балансу між сімейним і трудовим життям.

Особливо слід зазначити практику створення міні-підприємств в освітніх установах. Учні беруть активну участь у цій роботі. Вони визначають вид виробленої продукції або послуг, проводять маркетинг, здійснюють продаж. Така діяльність допомагає їм: розвинути свої інтереси і схильності; придбати підприємницькі навички в малому бізнесі; навчитися покладатися на себе і проявляти ініціативність і відповідальність у різноманітних життєвих і трудових ситуаціях.

У Німеччині профорієнтаційна робота з учнями ведеться шляхом проведення опитувань, тестів, консультацій, спільних заходів з організаціями батьків. Особливістю організації профорієнтаційної роботи в країні полягає в тому, що кожна дитина заповнює «Робочий зошит», де дається загальна інформація про сім'ю, особисті інтереси, схильності, професійні наміри, попередній вибір професії. Робочий зошит разом із додатковими даними про успішність, результатами оглядів і підсумками тестування служить основою для профконсультацій. У разі необхідності профконсультант може вдатися до допомоги необхідних фахівців медичної, психологічної служб.

Отже, у вищезазначених моделях професійної орієнтації

використовуються різноманітні методи та технології, які втілюють на практиці державні й приватні установи, організації, підприємства. Поряд із інформаційною допомогою у виборі професії пріоритетним є формування самостійності, вміння оцінювати себе в контексті ринку праці, прагнення до професійної конкурентоспроможності й мобільності [9].

Способом ефективного розв'язання проблеми низького рівня професійної зрілості серед молоді може послужити тільки комплексний підхід до організації професійної орієнтації серед учнів шкіл, який би включав у себе низку підходів:

- інформаційний підхід, який буде забезпечувати людину різною інформацією щодо попиту на ринку праці, перспективності тих чи інших професій, закономірностей функціонування світу професій загалом. Оскільки дефіциту цієї інформації завдяки мережі інтернет у наш час немає, то завдання профорієнтатора при цьому підході – допомогти людині навчитися правильно шукати потрібну інформацію, з огляду на її потреби. Реалізувати цей підхід можна за допомогою днів відкритих дверей, зустрічей зі спеціалістами, ярмарок вакансій, різноманітних лекцій та семінарів тощо;
- діагностично-консультаційний підхід, який має на меті встановити схильність молоді людини до тієї чи іншої професії у відповідності з його особистими особливостями (профорієнтаційне та психологічне консультування, комплексне тестування);
- розвиваючий підхід, який, зі свого боку, допомагає розвинути в людині професійно важливі якості, сформувати необхідні знання, уміння, навички (тренінги, мастер-класи, консультації, вправи, рольові, ділові ігри).

Поєднання вищезазначених підходів як головний інструмент профорієнтації може суттєво впливати на розвиток та покращення всіх показників професійної готовності, які було досліджено. В свою чергу,

створення системи формування у молоді усвідомленої, виваженої, самостної позиції в ситуації професійного визначення може стати основою для підвищення якості освітнього процесу студентів українських вузів. Для того, щоб втілити на практиці комплексний підхід, необхідним стає створення повноцінного інституту профорієнтації в Україні.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проблема профорієнтації як інструмента формування професійно зрілої особистості, засобу підвищення якості її професійної освіти та трудової соціалізації молоді є актуальною й потребує подальшого теоретичного дослідження та практичних розробок.

Результати проведеного емпіричного дослідження свідчать, що рівень профорієнтаційної готовності сучасної молоді до здійснення усвідомленого, відповідного до індивідуальних особливостей, інтересів та адекватного до потреб сучасного ринку праці низький. Отже, організація профорієнтаційної допомоги молоді в Україні потребує суттєвого коригування та реформування.

Метою профорієнтаційної роботи повинно стати формування активної свідомої профорієнтаційної позиції молодих людей, вміння орієнтуватися в різноманітних ситуаціях вибору і приймати відповідальні рішення. Це можливо лише за умови системної й комплексної роботи з використанням різних методів та залученням широкого кола державних та недержавних організацій і соціальних партнерів. Доцільно використовувати технології профорієнтації країн із розвиненою економікою, створювати, розширювати профорієнтаційні підрозділи в системі освіти, соціальних службах для молоді, державній службі зайнятості, на підприємствах, організаціях, установах соціального захисту населення та охорони здоров'я. Важливо створити умови для розвитку мережі недержавних установ і об'єднань, що надають профорієнтаційні послуги.

Список використаних джерел:

1. Кодекс законів про працю України. – К.:Либідь, 2000 – с. 844.
2. Яремко В. Думать о будущем: как профориентация школьников поможет экономике// ЛІГАБізнесІнформ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://biz.liga.net/upskill/all/stati/3291921-dumat-o-budushchem-kak-proforientatsiya-shkolnikov-pomozhet-ekonomike.htm>
3. Попеско Е.Б. Компоненты готовности будущих социальных педагогов к профориентации старшеклассников // Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/pspo/2010_26_3/popesko.pdf
4. Дворніченко Л.Л. Сучасна профорієнтація: проблеми та перспективи розвитку // Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vchdpu/psy/2012_105_1/Dvorn.pdf
5. Дементьев И.В. Профессиональная ориентация: анализ научных подходов / И.В. Дементьев // Кіраванне у адукації. – 2008. – №11 – с. 56-62.
6. Чернявская А.П. Психологическое консультирование по профессиональной ориентации. – М., 2001 – с. 7-20
7. Лернер П.С. Критерии и диагностика профориентационной компетентности старших школьников // Бим-бад Борис Михайлович. Официальный сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://www.bim-bad.ru/biblioteka/article_full.php?aid=1158
8. Закатнов Д.О. Стан і проблеми професійної орієнтації // Електронна бібліотека НАПН України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://lib.iitta.gov.ua/2630/1/stProforientaciy_rtf.pdf

9. Муратова А.А. Профессиональная ориентация как компонент предпрофильной подготовки. Зарубежный опыт // Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.jurnal.org/articles/2007/ped9.htm>

Spysok vykorystanykh dzherel:

1. Kodeks zakoniv pro pratsyu Ukrayiny. – K.:Lybid', 2000 – s. 844.
2. Yaremko V. Dumat o buduschem: kak proforientatsiya shkolnikov pomozhet ekonomike// LIGABiznesInform. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu:
<http://biz.liga.net/upskill/all/stati/3291921-dumat-o-budushchem-kak-proforientatsiya-shkolnikov-pomozhet-ekonomike.htm>
3. Popesko E.B. Komponentyi gotovnosti buduschih sotsialnyih pedagogov k proforientatsii starsheklassnikov // Natsional'na biblioteka Ukrayiny imeni V.I.Vernads'koho. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu:
http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/pspo/2010_26_3/popesko.pdf
4. Dvornichenko L.L. Suchasna proforiyentatsiya: problemy ta perspektyvy rozvytku // Natsional'na biblioteka Ukrayiny imeni V.I.Vernads'koho. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu:
http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vchdpu/psy/2012_105_1/Dvorn.pdf
5. Dementev I.V. Professionalnaya orientatsiya: analiz nauchnyih podhodov / I.V. Dementev // Kiravanne u adukatsyii. – 2008. – №11 – s. 56-62.
6. Chernyavskaya A.P. Psihologicheskoe konsultirovanie po professionalnoy orientatsii. – M., 2001 – s. 7-20
7. Lerner P.S. Kriterii i diagnostika proforientatsionnoy kompetentnosti starshih shkolnikov // Bim-bad Boris Mihaylovich. Ofitsialnyiyy sayt. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu:
http://www.bim-bad.ru/biblioteka/article_full.php?aid=1158

8. Zakatnov D.O. Stan i problemy profesiynoyi oriyentatsiyi // Elektronna biblioteka NAPN Ukrayiny. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://lib.iitta.gov.ua/2630/1/stProforientaciy_rtf.pdf

9. Muratova A.A. Professionalnaya orientatsiya kak komponent predprofilnoy podgotovki. Zarubezhnyiy opyt // Zhurnal nauchnyih publikatsiy aspirantov i doktorantov. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.jurnal.org/articles/2007/ped9.htm>